

A partir del 1836, les autoritats xineses extremaren la vigilància contra la droga. La inquietud es va estendre entre els comerciants britànics

La petita habitació es troba en penombra. Sobre la flama de la làmpada, una petita bola de color marró fosc, clavada a la punta d'una agulla, es posa incandescent. El fumador, amb gest expert, col·loca l'opi, ja sec, a la cassoleta de la seva pipa. Una aroma dolça s'enlaira mentre l'individu s'estira en el seu matalàs arran de terra, inhalant la barreja de droga i tabac. Amb la primera pipada s'escapa ja de les complicacions de la vida quotidiana i entra en un paradís que el deixa en un estat de meravella indiferent. Però aquest encís és transitori...

Som en algun indret de la Xina, a la dècada del 1830. El nombre de fumadors d'opi del país supera ja els tres milions. Des de les províncies costaneres de Canton i Fujian, l'hàbit ja s'ha estès cap a l'interior. Són moments de gran insatisfacció social. Els emperadors manxús, una dinastia d'estrangers que representa tan sols un 1% de la població total del país, fracassen en l'exercici de les seves funcions i el sistema imperial comença a entrar en una decadència evident.

UN BON NEGOCI IL·LEGAL

Les arrels d'aquest problema de salut pública es troben en les necessitats comercials de la gran potència emergent en aquesta època, que és la Gran Bretanya. Des que el primer vaixell britànic va arribar a la Xina el 1626, es va veure que aquell imperi immens era un mercat ple d'atractiu, i es va convertir en una prioritat comercial de primer ordre. El te, la seda i els altres productes que oferia el país oriental van tenir un èxit rotund al mercat de la metròpoli. Els impostos sobre les importacions de te representaven, el 1830, al voltant del deu per cent dels tributs recaptats pel Govern britànic. Però hi havia un petit problema: els xinesos eren autosuficients i no compraven

DECLIVI MANXÚ

L'emperador Daoguang, que va regnar entre 1821 i 1850, va voler eradicar l'entrada d'opi a la Xina i aconseguí l'efecte contrari.

ni els teixits de cotó ni els altres productes manufacturats que els oferien els *bàrbars de cabell roig*. Als britànics els calia pagar les compres amb plata, i això comportava un greu desequilibri en la balança comercial.

I aquí entra en escena l'opi. La droga era l'únic producte exempt del lliure intercanvi de mercaderies permès per l'emperador amb els estrangers, però al mateix temps semblava l'únic producte estranger que els xinesos estaven disposats a comprar pagant en metàl·lic. Per això, tot i que era un comerç oficialment il·legal, era un mercat en expansió al qual els britànics no estaven disposats a renunciar.

Des de la conquesta de Bengala, la British East India Company tenia el monopoli de la producció d'opi a l'Índia, que venia en subhastes a *comerciants locals*, ja fossin britànics o indígenes. Aquests embarcaven el producte cap al port xinès de Canton, on es descarregava de contraban. Les autoritats britàniques se'n rentaven les mans.

L'opi cultivat a les riques terres de la vall del Ganges es venia a un preu que multiplicava per quatre els costos de producció, cosa que la convertia en la vareta màgica per equilibrar els pressupostos britànics. L'opi, a més, és un producte excepcional segons tots els paràmetres comer-

COMERÇ EN PERILL

L'estratègia britànica, a la primera guerra de l'Opi, va consistir a conquerir ciutats i ports clau (dalt, Xanqai) a fi d'escanyar el vast imperi Xinès.

cial. És lleuger i fàcil de transportar. Té el preu alt d'un bé de luxe, però la demanda sostinguda d'un producte alimentari de primera necessitat, ja que l'addicte que no en compra s'exposa a la paràlisi que comporta la síndrome d'abstinència. A més, l'addicció assegura una demanda superior a l'oferta, i l'augment del mercat comporta l'augment de la producció. Aquest és el cercle virtuós, en l'àmbit comercial, d'una substància moralment condemnada i legalment prohibida. És evident, doncs, que, tard o d'hora, traficants estrangers i autoritats xineses havien d'arribar a les mans.

CANTON, CIUTAT CORRUPTA

Canton, situada prop de la desembocadura del riu de les Perles, era llavors una ciutat d'un milió d'habitants. L'encarregat del comerç era un mandarí que comprava el seu càrrec a l'emperador i que es rescabava de la inversió imposant taxes sobre el comerç. Els estrangers no podien entrar a la ciutat i havien de residir i fer els seus tractes en una zona portuària anomenada *les Fàbriques*. La xarxa de corrupció i suborns entre els funcionaris xinesos estava

A LA FORÇA

La superioritat militar europea durant les guerres de l'opi (a la dreta) va obligar la Xina a acceptar les imposicions dels comerciants britànics.

força estesa, de tal manera que el 1830 el contraban superava en dues vegades i mitja el volum dels negocis legals.

A partir del 1836, però, les autoritats xineses van extreure la vigilància i les accions contra la droga. La mercaderia s'acumulava i el preu va baixar. La inquietud es va estendre entre els comerciants britànics. El desembre del 1838 van ser arrestats més de dos mil xinesos vinculats al tràfic d'opi (corredors, compradors i addictes notoris) i es va suspendre el comerç fins a la desaparició del contraban. El tràfic es va estancar, però les plantacions índies continuaven produint a ple rendiment.

Aleshores, l'emperador va nomenar un alt comissari amb la missió d'eradicar completament l'entrada d'opi al país. Es deia Lin Zexu i la seva primera mesura va consistir a publicar un edicte molt sever que preveia la pena de mort per a qualsevol que produís, traficqués o consumís aquesta droga. El maig del 1839 es produïren de cop mil sis-cents detencions més i la confiscació de vint-i-vuit mil vuit-cents quaranta-cinc caixes d'opi. Es van cavar tres

enormes fosses on es van buidar les caixes, i es van inundar amb aigua i grans quantitats de sal i llimona. La reacció química va fer que l'opi es lliqués, formant un espès núvol nauseabund. Els xinesos creien que havien aconseguit un gran èxit, però els contrabandistes acumulaven vint mil barrils d'opi, i a l'Índia n'hi havia vuitanta-dos mil més esperant-los...

COMENÇA EL DUEL

Decidit a donar un escarment exemplar, el comissari Lin va reclamar també el lliurament d'un contrabandista anomenat Laurence Dent. Però el superintendent de Comerç britànic, el capità Elliot, el va traslladar al seu

quarter general i el va posar sota la seva protecció personal. La tensió augmentà i els comerciants estrangers van ser aïllats a les Fàbriques. Com que necessitava un motiu de fricció amb el comissari Lin més digne de respecte que l'opi, Elliot posà com a excusa que un súbdit britànic no es podia sotmetre a les lleis xineses. Els britànics evacuaren Canton cap a Macau per evitar una crisi d'hostatges i el contraban d'opi es va reprendre des d'allà.

Aleshores, els xinesos, conscients que la destrucció de l'opi no havia acabat amb el tràfic, van expulsar els britànics també de Macau i els obligaren a quedar embarcats en els seus vaixells prop de Hong Kong. Tres grans juncs

L'ORIGEN DE L'ADDICCIÓ

Un costum importat d'Occident

L'opi s'extreu d'una varietat de rosella, la *Papaver somniferum* [en la imatge], originària de la conca mediterrània. Des d'allà es va estendre cap a l'Àsia seguint les rutes comercials amb l'Índia. S'utilitza des de fa, almenys, quatre mil anys, i ja era present a la farmaciola d'egipcis, grecs i romans. Els xinesos coneixen la substància com a mínim des del segle VIII dC, quan apareix descrita en un tractat mèdic sobre plantes remeieres.

EL GUST DEL FUM

Però el que va fer que el consum d'opi s'estengués amb tanta rapidesa per la zona marítima de la Xina al tombant del segle XVIII va

ser, principalment, la nova tècnica inventada per consumir-lo. Sembla que els primers de fumar opi barrejat amb tabac van ser els portuguesos i els holandesos, a les seves colònies orientals.

El sabor de l'opi cru a la boca és d'una amargor insuportable i, a més, a través de la digestió, el cos l'absorbeix molt lentament. Aquests dos entrebancs es van superar barrejant-lo amb tabac per inhalar-lo amb una pipa, cosa que en neutralitza el mal gust, porta la substància immediatament cap al corrent sanguini des dels pulmons i provoca un ràpid efecte narcòtic.

DEL PLAER AL DOLOR

Quan el costum, juntament amb una gran oferta de la droga, va arribar a la Xina en moments de gran turbulència social, va trobar el camí aplanat per guanyar una munió d'adepes, que de seguida es van convertir en addictes. I és que si les primeres pipes provoquen una meravellosa experiència d'eufòria, si no s'abandona el costum, poc després l'addicció física converteix l'abstinència en una agonia insuportable. Per estar a gust en cos i ment caldrà anar incrementant de tant en tant la dosi. ■

El 4 de juliol del 1840, catorze vaixells britànics destruïren en nou minuts de descàrregues d'artilleria la capital de l'illa de Chusa

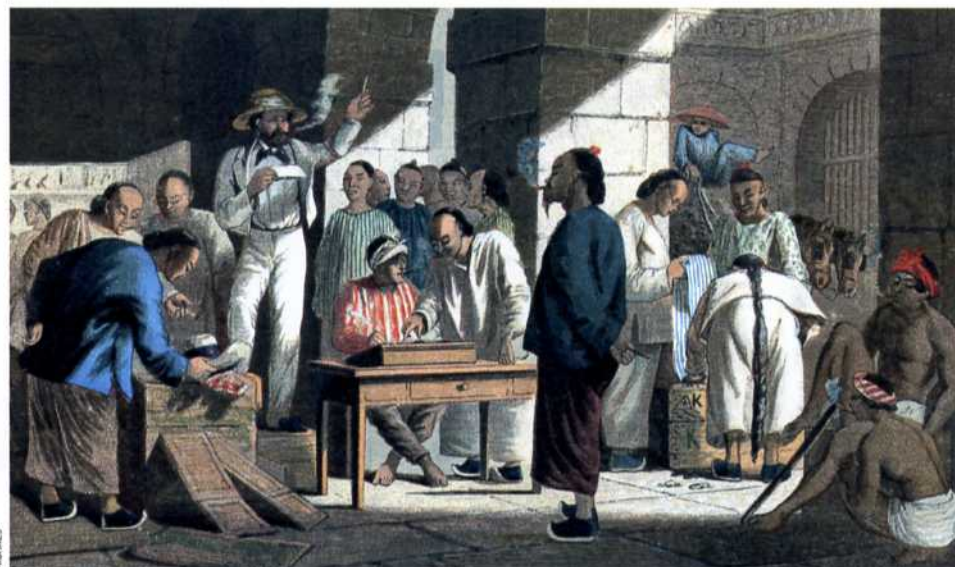
'MADE IN UK'

El 1830, a Canton el contraban superava en dues vegades i mitja el volum de negocis legals. A l'esquerra, venda de productes anglesos a la ciutat.

que estan francament en pugna tant amb la justícia com amb la religió. No conec cap altra guerra tan injusta en els seus orígens. Sota els auspicis del Senyor, la nostra bandera s'ha convertit en una insígnia pirata que protegeix un comerç infamant”.

Però Lord Palmerston, ministre d'Affers Estrangers, va fer que semblés que el problema vital no era l'opi, sinó integrar la Xina “en el conjunt de les nacions civilitzades”. Així va salvar una moció de censura a la Cambra dels Comuns, guanyada per l'estret marge de nou vots. A la primavera del 1840, els britànics desplaçaren a la zona una flota imponent: divuit vaixells de guerra, quatre vapors armats i vint-i-set vaixells de transport amb tres mil sis-cents soldats escocesos, irlandesos i indis.

El 4 de juliol, catorze vaixells britànics van destruir en nou minuts de descàrregues d'artilleria la capital de l'illa de Chusa. Els soldats desembarcaren i saquejaren completament la ciutat. Hi van morir dos mil xinesos i dinou britànics. La facilitat de la victòria excità els

imperials els van envoltar per tallar-los els subministraments. Davant de la pressió, el 4 de setembre del 1839, a dos quarts de tres de la tarda, el capità Elliot ordenà disparar els seus canons: la guerra havia començat.

La situació ja no tenia marxa enrere. Elliot havia disparat els primers trets d'una guerra no declarada, sense disposar de forces ni d'autoritat per sostenir-la. De moment, els únics que estaven contents eren els poderosos comerciants que traficaven amb l'opi. Feia temps que, en un context més ampli, els industrials britànics pressionaven contínuament el seu govern per aconseguir obrir totalment la Xina al lliure comerç. Aquesta era l'excusa perfecta per imposar militarment la seva voluntat.

UN PASSEIG MILITAR

La Gran Bretanya havia emergit de les guerres napoleòniques amb l'arma més potent i mòbil del món: la seva flota de guerra, la Royal Navy. Al davant tenia el gran imperi Xinès, que va cometre el greu error de considerar el conflicte com una acció policíaca en la qual la superioritat moral de la seva posició li assegurava la victòria. Però la realitat era una altra. El 3 de novembre del 1839, la flota més gran que els xinesos podien reunir, formada per quinze juncs de guerra i catorze juncs incendiàries, va ser enfonsada en tres quarts d'hora per dos vaixells de guerra britànics relativament petits, el *Volage* i el *Hyacinth*.

Aleshores el comissari Lin decretà la fi per sempre de tot comerç amb els britànics. Al Par-

lament de la Gran Bretanya, els debats polítics eren encesos. Un parlamentari *tory*, William E. Gladstone, va fer un excel·lent resum de la situació (salvant els comentaris etnocèntrics): “Us van demanar que abandonéssiu el vostre comerç il·lícit. Quan van veure que no els en feïeu cas, amb ple dret van intentar allunyar-vos de les seves costes. I mentre ells, els pagans, els bàrbars semicivilitzats, tenen la justícia de part seva, nosaltres, els cristians cultes, il·lustrats i civilitzats, perseguim objectius

LA REBEL·LIÓ TAIPING, ENTRE LES DUES GUERRES

Vint milions de morts per la 'gran pau'

Davant del desgovern i la corrupció creixent al país, en un context social apocalíptic de gana i guerra, el 1850 va començar a la Xina l'anomenada rebel·lió Taiping (en xinès, 'gran pau'). Ideològicament, es tractava d'una interpretació *sui generis* del cristianisme que equiparava l'arribada del Regne de Déu amb l'expulsió de la dinastia manxú.

UNA RELIGIÓ MOLT ESPECIAL

El seu excèntric puritanisme protestant, sense crucifixos ni comunió, sense propietat privada, on homes i dones vivien separats, i l'opi estava prohibit, guanyà adeptes ràpidament, ja que a la seva connotació religiosa s'hi afegia una clara voluntat revolucionària. En els dos primers anys sumà ja mig milió de

membres. Militarment representaven una seriosa amenaça contra l'emperador. En dos anys de combats ininterromputs avançaren mil dos-cents quilòmetres, matant tots els manxús de les ciutats que conquerien. L'any 1853 van ocupar la ciutat de Nanjing, matant-hi vint mil persones.

CAP A LA DERROTA FINAL

Amb una àmplia base territorial, el control de la cinquena part de la població del país i de la vall fluvial més rica de la Xina, els Taiping van començar a establir les bases d'un estat propi, però les divisions internes no van trigar a aparèixer. Fins a la seva derrota el 1862, la revolta Taiping costaria uns vint milions de morts. ■

militars, que volien continuar endavant amb violència. Se succeïren una sèrie d'ultimatums que els xinesos no van atendre. Sabien que, encara que eren prou dèbils per ser vençuts, el seu país era massa extens per ser controlat militarment. I també confiaven que els nord-americans, segona potència naval del món, difícilment permetrien que la Xina esdevingués una segona Índia per als britànics.

El gener del 1841, a la desembocadura del riu de les Perles i amb un saldo de només trenta ferits, els britànics van conquerir una fortalesa, en van destruir una altra i enfonsaren onze juncs de guerra. Els avanços militars van seguir amb la mateixa facilitat, conquerint ciutats clau com Xangai i Xiamen fins a amenaçar Nanjing, la ciutat bàsica en els subministraments d'arròs a la capital imperial, Pequín.

OBLIGATS A NEGOCIAR

Els xinesos es van veure llavors obligats a negociar i a acceptar les imposicions dels invasors: una indemnització de vint-i-un milions de dòlars (equivalent a gairebé la meitat de totes les rendes xineses d'un any) i l'obertura de quatre ports francs nous al comerç amb els estrangers, inclosa la cessió de l'illa de Hong Kong "a perpetuïtat". Només aconseguiren negar-se a la legalització de l'opi. Amb el tractat de Nanjing, del 29 d'agost del 1842, va acabar la primera guerra de l'Opi. I el tràfic de la droga es va reprendre, arribant a duplicar el volum que tenia abans del conflicte.

Les relacions entre xinesos i estrangers continuaren essent tenses. Amb diversos pretextos els britànics van intentar forçar noves concessions i, de fet, acabaren provocant la segona guerra de l'Opi, un nou conflicte no declarat que va començar el 28 d'octubre del 1856 amb el bombardeig de Canton. El Govern britànic no estava disposat a deixar passar l'oportunitat d'obrir més la porta de la Xina per fer-hi entrar l'opi, els missioners i els productes manufacturats que acabarien trencant l'economia tradicional del país, i debilitarien el poder i la capacitat de resistència de l'emperador. L'objectiu era convertir la Xina en una semicolònia, respectant nominalment la dinastia manxú, però posant els recursos i la riquesa del país a dis-

ELS INVASORS PRENEN PEQUÍN!

La finalització de la segona guerra de l'Opi, el 1858, no va aturar les hostilitats. Dalt, gravat sobre l'ocupació de la capital imperial pels aliats europeus l'any 1860.

posició d'un consorci de potències estrangeres. Perquè els britànics mantenien ara l'aliança amb França que s'havia forjat a la guerra de Crimea contra Rússia, un altre imperi fonamental en l'equilibri de forces a la Xina. I per si això fos poc, la dinastia manxú s'enfrontava al desafiament d'una revolta interna, la rebel·lió dels Taiping [vegeu el desglossat de la pàgina anterior]. Els xinesos, desbordats militarment, van acumular derrotes fins a la claudicació final. El 3 de juliol del 1858 se signava el tractat de Tianjin, que establia una indemnització de tres milions de dòlars, l'obertura de cinc ports francs nous, l'abolició de les taxes sobre el comerç, i el permís a la prèdica del cristianisme i a la lliure circulació pel país dels estrangers. I el que és més rellevant: l'acceptació de l'opi com a article de comerç legal. Final-

ment, després d'això, els xinesos també cultivaren la droga a gran escala, fins a convertir-se en els primers productors mundials. Ja que la seva resistència a l'opi s'havia acabat trencant, almenys, ara en volien treure algun profit.

L'objectiu dels bàrbars de cabell roig s'havia acomplert amb escreix: el 1864 els britànics acaparaven set vuitenes parts del comerç exterior xinès. Però la seva victòria va tenir altres repercussions. Només a la Xina, el 1906 es comptabilitzaren tretze milions d'addictes, un 27% de la població masculina. A la segona meitat del segle XIX, l'opi era ja un producte de consum massiu a escala mundial, situació que s'agreuà amb la irrupció de la moderna indústria farmacèutica, que en va produir derivats com la morfina i l'heroïna. Però aquesta ja és una altra història... ■

ALEX NOVIALS és periodista.

DANIEL GOMÀ és historiador, professor del màster d'Estudis d'Àsia i el Pacífic de la Universitat de Barcelona.

PER SABER-NE MÉS

- BEECHING, Jack. *La guerra del opio*. Barcelona: Plaza y Janés, 1976.
- FAY, Peter Ward. *The Opium War, 1840-42*. Chapel Hill: University of North Carolina, 1998.
- ✦ *La guerra del opio* (1997). Dir: Xie Gin.
- 🌐 Web sobre les guerres amb àmplia bibliografia (en anglès). <http://historyliterature.homestead.com/files/extended.html>